

Εισαγωγή στο δράμα

Το δράμα αποτελεί μια σύνθετη ποιητική δημιουργία που η ακμή της ανάγεται στον 5^ο και 4ο π.Χ. αιώνα και αποτέλεσε την ύψιστη πνευματική έκφραση των ανθρώπων με υπερτοπική και διαχρονική εμβέλεια· σ ύ ν θ ε τ η επειδή έχει στοιχεία από το έπος (Όμηρος, Ησίοδος) και τη λυρική ποίηση (Σαπφώ, Στησίχορος, Πίνδαρος κ.α.) αλλά περιέχει και απαγγελία (λόγο) όρχηση (χορό) και μέλος (μουσική) · δ ρ ά μ α από το ρήμα δράω - ᾶ : ενεργώ, πράττω εξ οὔ δράσις, δράστης και τ ρ α γ ω δ ί α από το τράγων ᾠδή.

Ο ορισμός της τραγωδίας κατά τον Αριστοτέλη

« Ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἔχουσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἑλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν ».

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

« μίμησις πράξεως
σπουδαίας καί τελείας ».

Μεταφέρεται στην σκηνή μια ανθρώπινη πράξη, ένα συγκλονιστικό γεγονός, που εξελίσσεται μπροστά στα μάτια των θεατών, και που και που μπορεί να αφορά τον καθένα προσωπικά, να δει, δηλαδή, στους ήρωες στοιχεία από τη δική του ζωή. Για τον Πλάτωνα, όμως, η μίμησις πράξεως είναι μίμηση της μίμησης εφ' όσον πρόκειται για μίμηση των συναισθημάτων που προέρχονται από την μίμηση μιας πράξης.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

	<p>Τα συναισθήματα αυτά καθ' εαυτά είναι το αρχέτυπο, ενώ η θεατρική πράξη είναι «μίμηση της μίμησης» η οποία ξεφεύγει από την πραγματικότητα.</p>
<p>« μέγεθος έχουσης ».</p>	<p>Η τραγωδία έχει αρχή, μέση και τέλος, είναι τέλεια, δηλαδή ολοκληρωμένη. Το μέγεθος πρέπει να είναι κανονικό, ούτε μικρό ώστε να μην μπορεί να αποδώσει όλα τα νοήματα αλλά ούτε και μεγάλο με αποτέλεσμα να κουράζει τον θεατή.</p>

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

<i>ήδυσμένω λόγῳ</i>	Έχει απαγγελία με όρχηση (χορό) και μέλος (μουσική)
<i>χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις</i>	Τα είδη είναι χωριστά το ένα από το άλλο και όπου ταιριάζει το καθένα.
<i>δρώντων καὶ οὐδὲ ἀπαγγελίας,</i>	Μπροστά στα μάτια των θεατών εκτυλίσσεται μια πράξη και δεν εξαντλείται μόνο στην απαγγελία,

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

δι' ἑλέου καί φόβου
περαίνουσα τῶν
τοιούτων παθημάτων
κάθαρσιν ».

Ο θεατής « καθαίρεται » από το άγχος και τις έντονες ψυχολογικές μεταπτώσεις καθώς παρακολουθεί την εξέλιξη του δράματος. Ο ήρωας δεν πρέπει να είναι α. ούτε κακός και ανέντιμος, στον απόλυτο βαθμό γιατί ο θεατής επιχάιρει για την τιμωρία του και δεν συμπάσχει αλλά δεν πρέπει να είναι β. ούτε καλός και έντιμος στον απόλυτο βαθμό γιατί ο θεατής λυπάται με τους θεούς, όταν ο ήρωας δεινοπαθεί χωρίς να φταίει. Ο ήρωας, πρέπει να είναι σαν τον «Οιδίποδα», ο οποίος είναι ένας άνθρωπος με πολλές διακυμάνσεις στον χαρακτήρα του, είναι καλός, δίκαιος, θρασύς, καχύποπτος, ένας συνηθισμένος άνθρωπος.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Η τραγωδία π ρ ο έ ρ χ ε τ α ι από τις γιορτές προς τιμήν του Διονύσου

Ο Διόνυσος είναι ο θεός :

τρύγου, των κύκλων της εποχής, τη σπορά και την βλάστηση, που ταυτίζονταν με τη γέννηση του θεού, την δράση του, τον θάνατο και την επαναφορά του στη ζωή, είναι ο θεός του γλεντιού και της χαράς.

Ο κόσμος πίστευε ότι ο θεός κυκλοφορούσε ανάμεσα στους πολίτες ακολουθούμενος από **σ α τ ύ ρ ο υ ς** *

*Οι **Σ ά τ υ ρ ο ι** ήταν κατώτερα μυθικά όντα «δαίμονες» της **ελληνικής μυθολογίας**, (πνεύματα των βουνών και των δασών), τους οποίους η **Ποίηση** και η **Τέχνη** τους απεικόνιζαν από τη μέση και πάνω σχεδόν ανθρωπόμορφους, φαλακρούς και με μυτερά αυτιά, με πόδια και ουρά τράγου, σε αντίθεση με τους **Σ ε ι λ η ν ο ύ ς**, των οποίων το κάτω μισό του σώματος έμοιαζε με αλόγου. Ήταν, όπως και οι Σειληνοί, υπηρέτες και σύντροφοι του θεού **Διόνυσου**, τον οποίον είχαν μεγαλώσει από παιδί. Αγαπημένη τους ασχολία ήταν το

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

παίξιμο αυλού και κιθάρας, ο τρύγος και το μεθοκόπημα, αλλά και το κυνήγι των κοριτσιών, που αποτελούσαν όλα μαζί την προσωποποίηση της γονιμότητας της Φύσης.

Τισιανός, 1520, Διόνυσος και Αριάδνη. Στο βάθος διακρίνεται το πλοίο του Θησέα ο οποίος, αποπλέοντας από την Κρήτη, έχει μόλις εγκαταλείψει την κοιμισμένη Αριάδνη στη Νάξο. Ο Διόνυσος φθάνει πηδώντας κάτω από το άρμα του που οδηγούν δύο λεοπαρδάλεις, ερωτεύεται την Αριάδνη, και την ανεβάζει στον ουρανό όπου ένας αστερισμός φέρνει το όνομά της.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Λατρευτικές εκδηλώσεις

Οι οπαδοί λάτρευαν τον θεό

α. σε κατάσταση ιερής μανίας,

β. άφθονης οινοποσίας,

γ. πολλών αστεϊσμών και

δ. έξαλλου ενθουσιασμού.

Οι λατρευτές περιέρχονταν σε **έκσταση**, μια συναισθηματική μέθη που τους ταύτιζε με τους **σατύρους** και τους οδηγούσε στην επικοινωνία με τον θεό. Οι λατρευτές ενδύονταν δέρματα ζώων, άλειφαν το πρόσωπό τους με το κατακάθι του κρασιού, την **τρογία** ή το σκέπαζαν με φύλλα δένδρων, φορούσαν στεφάνια από κισσό, πρόσθεταν ουρές, γένια ή κέρατα, το ίδιο και οι ακόλουθοι του θεού, **ελληνοί, σάτυροι και μαινάδες**.

Σειληνοί και σάτυροι

Οι πρώτες παραστάσεις έγιναν στο θέατρο του Ελευθερέως Διονύσου, στη νοτιανατολική άκρη της Ακρόπολης όπου, ο τύραννος των Αθηνών Πεισίστρατος είχε μεταφέρει το ξόανο του θεού από τις Ελευθερές της Βοιωτίας.

Εδώ ο Θέσπις, από την Ικαρία της Αττικής, τον σημερινό Διόνυσο, δίδαξε το πρώτο δράμα, το 534 π.Χ.

Έκτοτε το δράμα τελειοποιήθηκε γιατί ταυτιζόταν με την ανάπτυξη της Αθήνας.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Χρόνος των παραστάσεων

Οι δραματικές παραστάσεις συνήθως τελούνταν κατά τον μήνα Ελαφηβολιών (μέσα Μαρτίου –Απριλίου) και ήταν τέσσερις :

α. τα *Μεγάλα* ή *έν Άστει Διονύσια* τελούνταν τον μήνα Ελαφηβολιών, στα μέσα Μαρτίου-Απριλίου, διαρκούσαν έξι ημέρες, φιλοξενούσαν νέα δράματα, την εποπτεία της γιορτής είχε ο *Επώνυμος Άρχων*.

β. τα *Μικρά* ή *κατ' αγρούς Διονύσια* τελούνταν τον μήνα Ποσειδεώνα, στα μέσα Δεκεμβρίου-Ιανουαρίου, φιλοξενούσαν επαναλήψεις των πιο επιτυχημένων δραμάτων και λάμβαναν χώρα στο περίφημο *Διονυσιακό θέατρο* του Πειραιά.

γ. τα *Λήναια* τελούνταν τον μήνα Γαμηλιών, στα μέσα Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου και φιλοξενούσαν νέες τραγωδίες και κωμωδίες.

δ. τα *Ανθεστήρια* τελούνταν τον Ανθεστηριώνα, στα μέσα Φεβρουαρίου-Μαρτίου και φιλοξενούσαν νέες τραγωδίες και κωμωδίες.

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

Τα είδη του δράματος είναι η τραγωδία, η κωμωδία, το σατυρικό δράμα.

- ι. Η τ ρ α γ ω δ ί α προέρχεται από τον διθύραμβο, ένα χορικό άσμα προς τιμήν του Διονύσου.

Ο ρ ι σ μ ό ς : *Ἔστιν οὖν τραγωδία μίμησις πράξεως σπουδαίας καὶ τελείας, μέγεθος ἐχούσης, ἡδυσμένῳ λόγῳ, χωρὶς ἐκάστῳ τῶν εἰδῶν ἐν τοῖς μορίοις, δρώντων καὶ οὐ δι' ἀπαγγελίας, δι' ἐλέου καὶ φόβου περαίνουσα τὴν τῶν τοιούτων παθημάτων κάθαρσιν.*

(**Ποιητική** Αριστοτέλους, 1448b-24 κ. ε.)

Σ κ ο π ό ς της τραγωδίας είναι να οδηγήσει τον θεατή, μέσα από τον ἔλεον και τον φόβον, στην κάθαρση. Κατά τον Αριστοτέλη, ο φόβος και ο έλεος (συμπάθεια), αποτελούν την οίκεία, την πνευματική ηδονή, που προκαλεί η τραγωδία. Οι θεατές συμμετέχουν λογικά και συναισθηματικά στα δρώμενα, γι' αυτό και συμπάσχουν με τους ήρωες, οι οποίοι συγκρούονται συνήθως με τη Μοίρα, εξαιτίας κάποιου λάθους, και συντρίβονται. Το λάθος οφείλεται στην παραβίαση των

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

ηθικών κανόνων με αποτέλεσμα να απορυθμίζεται η ισορροπία του κόσμου και από την τάξη να οδηγούμαστε στην αταξία και το χάος. Ο ήρωας επιδεικνύει έπαρση και υπερεκτίμηση ή υποτίμηση της κατάστασης, βαρύνεται επίσης και από πατρογονικά αμαρτήματα απέναντι στους θεούς (π. χ. η *ἄτη*, η κατάρα του οίκου των Ατρείδων στο Άργος και του οίκου των Λαβδακηδών στη Θήβα) και έτσι διαπράττει *ὕβριν* η οποία επισύρει την *νέμεσιν*, την δικαιολογημένη αγανάκτηση των θεών. Αυτοί θα παρέμβουν, χωρίς, όμως, να ακυρώνεται η ελευθερία της βούλησης του ήρωα. Η *τίσις*, η τιμωρία, θα αποκαταστήσει την τάξη.

Με την κάθαρση, την οποία προκαλεί η τραγωδία, οι θεατές ανακουφίζονται και ηρεμούν ψυχικά, γιατί διαπιστώνουν είτε την ηθική νίκη του τραγικού ήρωα είτε την αποκατάσταση της ηθικής τάξης. Οι θεατές λυπούνται τον ήρωα, φοβούνται ότι θα πάθουν τα ίδια, κάνουν την αυτοκριτική τους, λυτρώνονται από την

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!

τραγωδία και γίνονται ελεύθεροι άνθρωποι μετά λόγου γνώσεως των πράξεών τους.

ii. Η κωμωδία προέρχεται από τις διονυσιακές γιορτές, ασκεί κριτική σε πρόσωπα και καταστάσεις (πολιτικές, κοινωνικές, ηθικές) μέσα από το γέλιο, αντλεί θέματα από την καθημερινή ζωή, και σκοπός της είναι η τέρψη αλλά και η διόρθωση των «κακώς κειμένων» μέσα από τη διακωμώδηση.

iii. Το σατυρικό δράμα, χαρακτηρίζεται ως «παίζουσα τραγωδία», ένα ευχάριστο θέαμα με χαρακτηριστικά της τραγωδίας, το οποίο όμως είχε ως σκοπό την πρόκληση γέλιου και όχι την διδαχή, όπως η τραγωδία και η κωμωδία.

Οι ποιητές των δραματικών αγώνων έπρεπε να παρουσιάσουν, μαζί με τις τρεις τραγωδίες, και ένα ευχάριστο θέαμα ώστε να αποφορτιστούν συναισθηματικά οι θεατές. Στον Όμηρο αυτή η αποφόρτιση καλείται *επική άνεση*.

Χαρίκλεια Μυττά, φιλόλογος

Η Γνώση με τρόπο απλό και κατανοητό!